

.....

Bekymrede voksne har måske ikke grund til at være så bekymrede. Mobiltelefoni er ikke bare skadelig. Tværtimod – skriver lektor Carsten Jessen i denne artikel – de nye kommunikationsmedier er med til at skabe sammenhæng i de unges liv. Ikke desto mindre skaber de nye udfordringer for uddannelsessystemet.

Simultane dialoger

AF Carsten Jessen

Tidsskriftet Ungdomsforskning nr. 2 Juni 2006

Hvad gør en dansk teenager på ferietur med forældrene, når hun en tidlig søndag morgen står med en storslået udsigt til Kilimanjaro-bjerget? Til forældrenes hovedrystende forargelse hiver hun sin mobiltelefon frem fra lommen og sender en SMS-besked hjem til veninden, for at høre, hvem der er med til klubfesten hjemme i Horsens, hvor det stadig er lørdag nat.

Mobiltelefoner og SMS-beskeder er det seneste skud på den gren af kommunikationsmedier, der også omfatter chat og de såkaldt “instant messengers”, som alle har det til fælles, at de gør det muligt at samtale på tværs af de fysiske rums grænser. Disse medier har bredt sig som en steppebrand blandt børn og unge de seneste år,

og de bruges flittigt, alle steder og hele tiden. Dagens unge kommunikerer, og de gør det nærmeste døgnnet rundt, uafhængig af, hvor de opholder sig, og hvem de er sammen med.

Forstyrrende mobiltelefoner

Vi har hidtil forbundet socialt samvær med samtidig tilstedeværelse i fysiske rum. Samvær handler om at være til stede og se hinanden i øjnene. De nye kommunikationsmedier opfatter vi i den forbindelse ofte som forstyrrende og ødelæggende for de tætte sociale relationer her og nu, fordi medierne afbryder, distraherer og vender opmærksomheden væk fra det konkrete fysiske samvær. Netop på den baggrund indskrænkede en dansk efterskole for nylig

elevernes brug af mobiltelefoner. De unge havde værsgo at aflevere isenkrammet, når de kom til skolen, og var henvist til kun at bruge telefonerne på fastlagte tidspunkter. Argumentet fra skolens side var, at de unge ikke var nærværende nok i skolens sociale liv, når de altid kommunikerede i mobiltelefonerne, og at de derfor ikke kunne etablere et tæt menneskeligt samvær og kammeratskab, da det ifølge skolen jo kræver fordybelse uden afbrydelser og koncentration om det nære.

Det påstås ofte, at børn og unge i dag kun kan koncentrere sig ganske kort tid ad gangen. De zapper flygtigt rundt og retter snart deres fokus mod en ting, snart mod noget andet, og denne adfærd synes i særlig grad at blive bekræftet af deres brug af medier. Jeg tror, det er en helt fejlagtig antagelse, som beror på en overfladisk fortolkning af de unges adfærdsmønstre. Det er imidlertid ikke overraskende, at de unge tolkes som overfladiske og flygtige i deres sociale relationer, for netop her synes der at være tale om en central generationsforskel.

Kommunikationsmedier skaber sammenhæng. Det gælder for en del af de unge, at de udviser særdeles veludviklede evne til at skabe kontinuitet og sammenhæng i deres sociale relationer netop via de nye kommunikationsmedier. Mobiltelefonen er her det bedste eksempel, fordi den er som skabt til at overkomme de vilkår det senmoderne hverdagsliv byder børn og unge. Dette hverdagslivet er præget af stadige skift i sociale relationer og fysiske rum mellem f.eks. hjemmet med forældre og søskende, skolen med klasser og skiftende hold, fritiden med erhvervsarbejde og forskellige fritidsaktiviteter. Det er sin sag at fastholde kontinuerlige sociale kontakter og fællesskaber under sådanne vilkår.

Traditionelt har vi set på dette hverdagsliv som et "opsplittet" liv, der stiller store krav til børn

og unge om evner til omstilling og indlevelse i forskellige sociale formationer allerede fra vuggestuealderen. Hidtil har disse sociale formationer været adskilt i tid og rum, og set fra det enkelte individs synsvinkel har hverdagen været en serie af skift fra rum til rum. Det kan ændre sig grundlæggende med de nye kommunikationsmedier, som forvandler de adskilte sociale rum fra serielle til parallelle formationer. Den enkelte kan være deltager i flere sociale fællesskaber samtidig, f.eks. på én gang være på ferie med familien og tage del i det sociale liv med vennerne derhjemme.

Ikke forvirret zapperi

Unge brug af medier er generelt ikke præget af forvirring og zapperi, men af noget andet, som ældre generationer kan have vanskeligt ved at få øje på og forstå, nemlig simultane processer.

Det er ikke ualmindeligt, at unge på en gang ser tv, chatter på nettet, modtager og sender SMS-beskeder — samt naturligvis laver lektier. Det gælder i særdeleshed for sociale relationer og kommunikation, hvor simultane dialoger er et fremtrædende træk. Den enkelte zapper ikke fra det ene til det andet, men er i gang med flere, parallelle relationer og samtaler. Det er først og fremmest sådan, de nye digitale kommunikationsmedier bruges af de unge. De deltager i stigende omfang i simultane samtaler på kryds og tværs af fysisk og tidsmæssig adskillelse.

Disse dialoger er meget forskelligartede i intensitet og varighed. De kan strække sig fra SMS-beskeder, som bruges til at koordinere aktiviteter og f.eks. aftale fysiske møder på det næste gadehjørne, over chat-kommunikation, som ofte fører til intensive, personlige samtaler, til opstykkede dialoger i e-mail, konferencefora og SMS, der kan strække sig over lang tid, men alligevel vedligeholder sociale relationer.

.....

Det kræver en veludviklet koncentrationsevne, overblik og omstillingsevne at deltage i disse mange samtidige dialogforløb. De er evner, som de fleste unge synes at udvikle relativ ubesværet, og det skal for en sikkerheds skyld understreges, at de ikke dermed synes at aflære evnen til at indgå i tætte, koncentrerede sociale relationer med få mennesker på andre tidspunkter. De forvirrede, urolige og zappende børn og unge, som lever op til fordommene i den offentlige debat, findes, men de undtagelserne og ikke repræsentative for ungdommen som sådan.

Forbud dur ikke

Simultane dialoger er ikke noget nyt. Vi kender det i forvejen fra verbalsproglige samtaler og fra andre kommunikationsmedier som breve og telefoner, som dog sjældent stiller de samme krav til hurtige skift og deltagelse i flere sociale systemer samtidig. Når det sker i fortravlede situationer, føler de fleste af os det som stærkt stressende og udmattende. Vi foretrækker at koncentrere os om én ting af gangen - ét emne og én stemme - sådan som det i vid udstrækning praktiseres i undervisning. Her accepteres det som hovedregel ikke, at eleverne deltager i simultane dialoger, hverken i eller uden for det fysiske rums grænser.

Hvad enten vi nu kan lide det eller ej, så vil den tekniske udvikling gøre det stadig nemmere og mere udbredt at samtale på tværs fysiske grænser. Vi kan, som ovennævnte efterskole, forsøge at forhindre eleverne i at bruge de nye kommunikationsmedier i undervisningen ved at forbyde mobiltelefoner samt lukke af for chat og surfning på internettet. Det vil i sig selv blive en vanskelig og besværlig kamp, som sandsyn-

ligvis ikke vil løse det egentlig problem. Det vil ikke ændre på det forhold, at eleverne sikkert keder sig ihjel eller, for at udtrykke det mere drastisk, men måske også mere præcist, de føler en art "social klaustrofobi" i undervisningens socialt set lukkede rum.

Udfordring for uddannelsessystemet

Jeg tror, uddannelsessystemet her står overfor en udfordring, som i særlig grad stiller krav til vores evne til at bryde med vaneforestillinger, herunder f.eks. forestillinger om at god undervisning er noget, der foregår lukkede kommunikative systemer, og at undervisning netop har en sin fordel i, at den kan lukke sig om sig selv, lukke verden ude og på denne måde fremkalde koncentration om og fordybelse i et sagsforhold. Det er er givet noget om, i nogle situationer, for nogle elever, men næppe i alle tilfælde og ikke for alle - og slet ikke hele tiden.

Carsten Jessen er lektor, Ph.D., ved Danmarks Pædagogiske Universitet.

Artiklen er skrevet på baggrund af forskningsprojektet "Børns opvækst med interaktive medier - i et fremtidsperspektiv" (1997-2001), der støttes af Statens Forskningsråd og gennemføres af forskere ved Syddansk Universitet, Roskilde Universitetscenter og Danmarks Pædagogiske Universitet.